

шкільно-університетську складові, дозволяючи охопити ширші групи населення.

Медійні механізми забезпечують масовий комунікаційний вплив і здатні швидко змінювати суспільні уявлення про допустимість корупції. Антикоруційна журналістика, розслідування, системне висвітлення стандартів доброчесності, а також популяризація «позитивних моделей» правомірної поведінки формують нові соціальні норми. Водночас медійний простір несе ризики: сенсаціоналізм, політична інструменталізація викриттів або «втома від корупції» можуть демобілізувати суспільство. Тому важливо поєднувати викривальний контент із пояснювальним: як працюють механізми запобігання, куди звертатися, які процедури доступні громадянину, як захищається викривач, як реалізується контроль.

Отже, ефективна антикорупційна політика має будуватися як система взаємопідсилюючих механізмів: інституційних (правила, процедури, відповідальність), освітніх (компетентності й цінності) та медійних (суспільні установки й рамки публічної оцінки). Їхня узгодженість створює сталість результату: інститути без культури дають формальність, культура без інститутів – моральні декларації, а медійність без двох попередніх – короткочасні хвилі обурення без структурних змін.

Список використаних джерел

1. Формування негативного ставлення до корупції. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/1-2-formuvannya-negativnogo-stavlennya-do-korupsiyi/>.

ДОВЖИНСЬКИЙ

Володимир Степанович,

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD) зі спеціальності В9 «Історія та археологія» Західноукраїнського національного університету

НА СТОРОЖІ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ГРОМАДСЬКІ ІНСТИТУЦІЇ ТА ТОВАРИСТВА В ОХОРОНІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ (1889–1939 РР.)

Період з кінця XIX ст. до початку Другої світової війни став етапом інституційної кристалізації системи охорони культурної спадщини Східної Галичини. Ця доба позначилася переходом від аматорського збирання старожитностей до формування фахових структур, які, попри зміну політичних режимів та правового поля, забезпечували тяглість пам'яткоохоронного процесу. У контексті проблематики української

ідентичності, охорона спадщини в цьому регіоні вийшла за межі суто наукового інтересу, набувши ознак світоглядної і політико-правової маніфестації. Особливістю процесу стала активна діяльність розгалуженої мережі громадських товариств, які в умовах української бездержавності перебрали на себе функції національного «міністерства культури», формуючи наратив автохтонності та культурної самобутності.

Початком інституціоналізації громадського руху стало створення в 1889 р. Грона цісарсько-королівських консерваторів і кореспондентів Східної Галичини. Організація поділялася на доісторичну, середньовічну та новітню секції, основну увагу приділяла на церковній архітектурі та замках. Ініціатором більшості реставраційних проєктів виступала громадськість, чинячи тиск на Галицький крайовий сейм щодо виділення коштів.

У період Другої Речі Посполитої (1919–1939) відбулася остаточна політизація пам'яткоохоронної сфери. Польські громадські організації, такі як «Товариство любителів історії Львова» та «Подільське туристично-краєзнавче товариство» (далі – ПТКТ), отримували державну підтримку, оскільки їхня активність сприяла легітимізації польської присутності на «східних кресах» та закріпленню міфу про цивілізаційну місію Польщі.

Яскравим прикладом є діяльність заснованого у 1925 р. в Тернополі ПТКТ, що поєднало охорону замків і фортифікацій з туристичними маршрутами. Це дозволяло залучати кошти від туризму на консервацію руїн, але водночас формувало специфічний наратив, де акцент робився на пам'ятках польської мілітарної слави (замки в Теребовлі, Бережанах, Збаражі) [3, с. 40].

Натомість українська спільнота, позбавлена державних важелів впливу, вибудувала альтернативну систему збереження пам'яток на базі Наукового товариства імені Шевченка (далі – НТШ). Музейна та пам'яткоохоронна діяльність НТШ базувалася виключно на громадській ініціативі і меценатстві, зокрема, підтримці митрополита Андрея Шептицького. Його роль у формуванні світоглядних засад українства є визначальною: митрополит Шептицький розглядав збереження сакрального мистецтва та історичних пам'яток не як колекціонування, а як інструмент протидії асиміляції.

Ключовим досягненням української громадськості стали археологічні експедиції Ярослава Пастернака у 1930-х роках, зокрема, віднайдення фундаментів Успенського собору в княжому Галичі: «Заговорило каміння – а нам судилось бути товмачем його твердого слова» [4, с. 5]. Ці дослідження не лише мали наукову вагу, а й слугували інструментом ствердження автохтонності українців на цих землях, виступаючи протиположністю офіційній польській історіографії.

Окремо слід відзначити діяльність «Товариства охорони воєнних могил», ініційованого Іваном Крип'якевичем у 1920-х роках. Товариство займалося впорядкуванням поховань українських вояків (УСС, УГА), що було формою пасивного спротиву політиці забуття, яку провадила окупаційна адміністрація. Збереження могил стало актом охорони історичної пам'яті, який реалізовувався виключно силами української громади.

Аналіз джерел дозволяє стверджувати, що у 1889–1939 рр. у Східній Галичині сформувалася двовекторна модель охорони спадщини. Перший напрям – провладний (представлений «Гроном консерваторів» в австрійський період і мережею польських товариств у міжвоєнний), що мав доступ до бюджетного фінансування та адміністративного ресурсу. Другий вектор – український громадський (НТШ, церковні осередки, локальні комітети), який діяв в умовах обмежених ресурсів, але виконував критично важливу функцію збереження національної ідентичності.

В умовах відсутності політичної автономії, українці скористалися правовим механізмом громадських товариств для створення «культурної самоврядності». Статути НТШ та музеїв фактично прописували норми охорони історичної спадщини, які були альтернативою офіційному польському законодавству. Саме завдяки громадській ініціативі було врятовано від руйнування значну частину архітектурної та археологічної спадщини регіону і забезпечено передачу історичної пам'яті наступним поколінням.

Список використаних джерел

1. Булик Н. Життя і діяльність Богдана Януша в контексті інтелектуального середовища Галичини. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*. 2014. Вип. 18. С. 342–368.
2. Іваньо С. М. Охорона культурної спадщини у Східній Галичині: державний сектор та громадські ініціативи (1918–1939): дис. ... д-ра філософії : 032. Львів, 2024. 366 с.
3. Іваньо С. М. Особливості діяльності Подільського туристично-краєзнавчого товариства у Галичині у міжвоєнний період (1925–1939). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2021. Т. 32 (71). № 4. С. 36–41.
4. Пастернак Я. Старий Галич (археологічно-історичні дослідження у 1850–1943 рр.). Краків; Львів, 1944. 238 с.
5. Саламаха І. Державна охорона історичних пам'яток у Східній Галичині напередодні Першої світової війни (1910-1914). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2008. Вип. 17. С. 73–78.

